

Proč se staré knihy liší?

Vzdělávací cíl: Žáci na základě porovnání ručně psané a tištěné stránky knihy přemýšlejí nad dopady vynálezu knihtisku. Reflektují proměnu médií.

Klíčová slova: renesance, knihtisk, mediální gramotnost, trvání a změna, porovnáváme zdroje

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FAKSIMILE (3 min.)

Prohlížení faksimile s pomocí lupy.

Stránka vlevo byla vyňata z *Horologia sapientiae* z doby před rokem 1396. Jedná se o iluminovaný rukopis. Kniha pojednává o duchovní cestě křesťana ke spáse. Stránka vpravo pochází z *Balbínovy Přepodivné Matky Svatohorské* z roku 1666. Jedná se o knihu o mariánském poutním místě Svatá Hora u Příbrami a popisují se v ní dějiny kultu a zázraky. Obě knihy tedy chtěly tlumočit věřícím duchovní obsahy a vést je ke křesťanské zbožnosti. Informaci o tom, která stránka je tištěná a která ne, žáci v tuto chvíli nemají. Jejich úkolem bude, aby rozdíl mezi dvěma technikami sami rozpoznali a pojmenovali.

2 SROVNÁVACÍ POPIS FAKSIMILE (6 min.)

Označování důležitých prvků na faksimile a jejich srovnávací popis.

Knihy se můžou oku dnešního čtenáře jevit jako podobné, žáci by si ale měli všimnout některých podstatných rozdílů: manuskript je pečlivě iluminovaný, má předem narýsované řádky, aby písař psal rovně, má vepsané části mimo tělo textu, vše je na velké stránce ve dvou sloupcích. Tištěná kniha má strohé, praktické vyvedení, písmena se vzájemně neliší, používá množství interpunkce (lomítka), stránka je menší a očíslovaná. Texty jsou stále bez citace a překladu, stránky zůstávají pro žáky pravděpodobně nadále nesrozumitelné, mohou se však věnovat grafické podobě textů - rukopis je psán latinsky bastardou a tisk používá frakturu a je česky.

3 ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ (6 min.)

Prohlížení pramenů v doplňkové galerii a četba textu.

Žáci získávají historický kontext. Galerie se starými vyobrazeními tiskařských dílen vnáší realitu nového vynálezu: knihtisku. Výrok italského humanisty a vzdělance Nicolase Perotta (1430–1480) potom připomíná rozsah změn, které knihtisk přinesl, jmenovitě masové šíření tisků i naději na rozšíření vzdělanosti či gramotnosti.

4 PŘÍŘAZOVÁNÍ ŠTÍTKŮ (4 min.)

Přířazování charakteristik z nabídky k faksimile pomocí přetahování.

Žáci vytřídí nové informace, které se dozvěděli na předchozím slidu. Poprvé také reflektují, co stojí za rozdílností obou knih. Spojí tak svoji předchozí aktivitu grafického srovnávání s širší historickou úvahou. Manuskriptu případnou vlastnosti jako „malé rozšíření“, „malý náklad“ či „ozdobně vyvedené“, zatímco tištěná stránka bude mít „hodně čtenářů“, bude „dostupná“, „levná“ a „rychle připravená“.

V případě, že by žáci stále nebyli schopni se rozhodnout, co je tištěné a co ručně psané, dostávají nápovědu v podobě popisů reprodukcí.

5 ŠKÁLOVÁNÍ TEZÍ (6 min.)

Zvětšování či zmenšování tezí dle toho, které nejlépe vystihují dopady knihtisku na společnost.

Žáci se zamýšlejí nad širšími společenskými a mediálními dopady nástupu knihtisku. Mezi tvrzeními není žádné chybné, žáci se ale při určování důležitosti musí sami zamyslet, nakolik oni sami považují daný faktor za významný, který z dopadů byl podle nich masovější a dlouhodobějšího charakteru atp.

U cvičení zaměřených na mediální gramotnost máme zkušenost, že žáci se pod tlakem dnešního diskurzu o médiích často kloní k až přehnaně skeptickým názorům a v nových médiích mnohdy vidí cosi rizikového. Je na zvážení pedagoga, nakolik chce podtrhnout historicky pozitivní význam vynálezu knihtisku, jeho demokratizační roli atd.

Různá řešení při škálování mohou podnítit další diskusi ve třídě: žáci mohou být vyzváni, aby si navzájem vysvětlili, proč daný efekt knihtisku považují za důležitější než jiný, mohou si vyměňovat názory, argumentovat a sdílet - vždy by mělo být ale zřejmé, že všechna řešení jsou správná a odvíjejí se od individuální zkušenosti s historickým tématem, ale i s knihou, se čtením, médii atp.